

Az Európai Egyházak Konferenciájának (CEC) Emberi jogi tematikus munkacsoportjának nyilatkozata

a vallás vagy meggyőződés szabadságáról a COVID-19 világjárvány elleni küzdelem során

Az idei, 2020-as évben eddig soha nem látott helyzet állt elő Európa, sőt az egész világ keresztyénsége történetében. Ebben az évben a világ számos országában a keresztyén közösségek nem gyűlhetnek össze személyesen, hogy húsvéti istentiszteleti alkalmakon ünneplve megemlékezzenek Jézus Krisztus keresztre feszítéséről, haláláról és feltámadásáról, azok miatt a törvényi rendelkezések miatt, amelyek célja a rendkívül fertőző Sars-CoV-19 vírus, illetve a különösen a veszélyeztetett csoportokra akár halálos veszélyt is jelentő COVID-19 betegség terjedésének lelassítása. A templomi húsvéti alkalmak tilalma csak egyike az emberi jogok és szabadságjogok gyakorlását korlátozó széleskörű, világszerte bevezetett intézkedéseknek. Ezek a korlátozások azon erőfeszítések közé tartoznak, amelyekkel igyekeznek – a fizikai távolságtartás megvalósításával – hatékonyan megakadályozni, hogy emberről emberre terjedjen a vírus.

Mivel a modernkori történelem során még soha nem volt példa a vallásszabadság és számos más alapvető jog ilyen mértékű korlátozására, és mivel Európában ezekre a jogokra általában demokráciánk és a jogállamiság jogi alapjaként tekintünk, az Európai Egyházak Konferenciája Emberi jogi témacsoportja alaposan megvizsgálta az ezzel kapcsolatos kérdéseket. A témacsoport az alábbi megállapításokat teszi:

1. Az új típusú koronavírus komoly kihívást jelent az emberiség számára. Széleskörű immunitás, védőoltás vagy bármiféle engedélyezett gyógy mód hiányában ez a pandémia világszerte fennakadásokat okozhat az egyes országok egészségügyi rendszerében, és több halálesethez vezethet, mint amennyit maga a vírus indokolna. Ezért tehát elsődleges fontosságú a terjedés lelassítása annak érdekében, hogy a nemzeti egészségügyi rendszerek képesek legyenek tartani a lépést a fertőzések ütemével, folyamatosan kezelést biztosítva az éppen megbetegedő valamennyi személy számára.
2. A járvány kordában tartásának legjobb módja az emberek közötti fizikai kapcsolatok jelentős lecsökkentése. Ez pedig azt jelenti, hogy minimálisra kell szorítani valamennyi, nem létfontosságú tevékenységet. A munkahelyek és üzletek bezárása, a kereskedelmi, kulturális és sportesemények lemondása, sőt a magánszemélyek által szervezett események és ünnepek betiltása azonban csak a nemzeti, nemzetközi és európai jogban biztosított számos alapvető jog korlátozásával lehetséges.
3. Ezek a korlátozások a vallás vagy meggyőződés szabadságára is vonatkoznak, amely magában foglalja mindenki számára „a vallásnak vagy meggyőződésnek mind egyénileg, mind együttesen, mind a nyilvánosság előtt, mind a magánéletben istentisztelet, oktatás és szertartások végzése útján való kifejezésre juttatásának jogát.”¹

¹ Emberi Jogok Európai Egyezménye, 9. cikk

4. Habár egyes alapvető jogok – mint a lelkiismereti szabadság és a véleménynyilvánítás szabadsága – nem függnék a társadalmi érintkezéstől, mások szükségszerűen függnék attól. A vallás vagy meggyőződés szabadsága, illetve a gyülekezés és egyesülés szabadsága olyan jogok, amelyek szorosan kapcsolódnak a közösséghez és a csoportos találkozókhöz, ezért ezeket a szabadságjogokat különösen érintik a jelenlegi intézkedések.
5. Az Emberi Jogok Európai Egyezménye, valamint más emberi jogi eszközök konkrétan nevesítik a közegészség védelmét, mint a vallás vagy meggyőződés szabadságát korlátozó intézkedés lehetséges okát. Egyes államok országos veszélyhelyzetet vagy szükségállapotot is hirdettek, amely szintén lehetőséget ad az alapvető jogok bizonyos mértékű korlátozására az Emberi Jogok Európai Egyezménye értelmében. Azonban még az olyan nemzeti alkotmányok, mint például Németország Alaptörvénye, amelyek nem említenek konkrét indokokat, amelyek alapján korlátozható a vallás vagy meggyőződés szabadsága, mindig úgy tekintenek mások alapvető jogaira és az alkotmányos rend alapvető értékeire, mint amelyek természetükből fakadóan akadályt képeznek a vallás vagy meggyőződés szabadsága gyakorlása előtt, ezért ennek megfelelően egyensúlyra törekszenek olyan esetekben, amikor ezek a jogok ütköznek egymással.
6. Az alapvető jogok jelenlegi korlátozásai tehát, beleértve a vallás vagy meggyőződés szabadságát, általánosságban jogszerűek és elfogadhatók az emberi jogok szemszögéből. Az elesettek és sérülékenyek védelme vallási szempontból is jelentős értéknek számít, és egyensúlyban kell maradnia a közösség és a gyülekezés szükségességével szemben.
7. Habár számos múltbéli üldöztetés, mézárulás és népirtás, sőt korábbi világjárvány idején az egyházak mindig is menedéket és vigasztalást nyújtottak rengeteg hívő számára, fontos annak elismerése, hogy a gyülekezés és ezen belül az istentisztelet tartásának tilalma nem vallási diszkrimináció és üldözés céljával történik. Ez az intézkedés a jelenlegi helyzetben az emberi élet védelmét szolgálja, mind a hívők, mind a társadalom többi tagja érdekében.
8. Ugyanakkor az alapvető jogok bárminemű korlátozásának megfelelő jogi alappal kell rendelkeznie; emellett szükségesnek, megfelelőnek, ésszerűnek és általánosságban arányosnak kell lennie a korlátozást szolgáló céllal és a korlátozás tárgyát képező joggal. Az egyenlő bánásmód alapelvét, beleértve az intézkedések következetességét, szintén figyelembe kell venni. A joggyakorlatban ezek a követelmények összetett értékelést és mérlegelést tesznek szükségessé, egyedileg elbírált döntéseket eredményezve.
9. A jelenlegi fenyegetés – bármily közvetlen és veszélyes is legyen – nem menti fel általánosságban a kormány végrehajtó vagy akár törvényhozó ágát a fenti követelmények betartása alól, hiszen egész jogrendünk ezektől függ. Számos jogász és vallási közösség szólal fel, megkérdőjelezve, hogy vajon minden intézkedés arányos-e, és kellő következetességgel történik-e a zárlatok, korlátozások alkalmazása, különös tekintettel arra az igényre, hogy valamennyi érintettel egyenlően bánjanak, azok objektív összehasonlíthatóságának megfelelően.

10. Ugyanakkor azonban a helyzet sürgős és veszélyes volta miatt a kormányok rendkívül komoly és széleskörű döntések meghozatalára kényszerültek, még hozzá nagyon rövid idő alatt, és sok esetben bármiféle útmutatást nyújtó precedens nélkül. Egyesek érvelhetnek azzal, hogy az egészségügyi intézmények egy ideje már figyelmeztettek egy esetleges világjárvány veszélyeire, sőt vészforgatókönyvek elkészítését is javasolták. Azonban még ha ezeket a figyelmeztetéseket komolyan is vették volna az illetékesek, és már rendelkezésre álltak volna megfelelőbb „pandémia-forgatókönyvek,” akkor is teljesen új és fenyegető helyzetben találták volna magukat a politikai döntéshozók. A társadalomnak, amelynek tagjai az alapvető jogokat birtokolják, meg kell értenie, hogy a jelenlegi korlátozások elsősorban az emberéletek megóvásának erkölcsi kötelességét szolgálják, és – néhány elítélendő kivételtől eltekintve – nem szolgálnak egyéb politikai célokat.
11. Ennélfogva tehát – habár a szabályokon alapuló demokratikus államokban mindenkor szükséges a kormány lépéseinek alapos nyomon követése, megkérdőjelezése és ellenőrzése, különösen, amikor alapvető jogok korlátozásáról van szó – jelenleg nem időszerű bármiféle elhibázott „polgári engedetlenség” gyakorlása. Ez a figyelmeztetés azoknak a vallási közösségeknek is szól, akik vonakodnak elfogadni, hogy egyházuk nagy ünnepeit – a húsvétot, a pászkaünnepet, a ramadánt – a hagyományos közösségi alkalmak és fizikai rituálék nélkül kénytelenek ünnepelni.
12. Amennyiben egy állampolgárnak kétségei merülnek fel bármely intézkedés törvényességével kapcsolatban, akkor a jogszerű és megfelelő lépés az, ha az illetékes bíróságokhoz fordul, amelyek megvizsgálják, és szükség esetén módosítják a kérdéses intézkedéseket. Egy ilyenfajta lépés nem a szolidaritás hiányát, hanem éppen egy másik alapvető emberi jog, a törvényi védelemhez való jog gyakorlását jelenti.
13. A jelenlegi helyzetben felmerülő ügyek összetettsége miatt a bíróságok nem feltétlenül tudnak gyorsított eljárásban döntésre jutni és előzetes ítéletet hozni. Fel kell ismernünk, hogy a bíróságok előtt tárgyalt ügyek egyik nehézsége annak megítélése, hogy mi szükséges az emberi élet védelméhez, figyelembe véve, hogy az emberi méltóság többet jelent a pusztán életben maradásnál, illetve azt is, hogy az embereknek szükségük van a társas kapcsolatokra. El kell fogadnunk, hogy akár hetekbe, hónapokba is telhet, míg a jogrend képes mindezeket az intézkedéseket jogi szempontok szerint értékelni.
14. Mindezek mellett – habár egyes intézkedésekkel kapcsolatban egyértelműen felvetődik a kérdés, hogy valóban megfelelőek és arányosak-e, illetve garantálják-e a társadalom különböző szereplői számára az egyenlő bánásmódot – azt kérjük az állampolgároktól, bármely vallás vagy meggyőződés hívei is, hogy türelemmel és jó szándékkal viseljék a jelenlegi helyzetet. Továbbra is tartsák be a törvényes intézkedéseket, amelyek célja mások megóvása a fertőzéstől, és ajánlják fel segítségüket ott, ahol a társadalmi érintkezés korlátozásai különös nehézségeket okoznak.